

# Què és el patrimoni cultural?

Elena Franchi

Agost de 2015

## Resum

Elena Franchi, *What is cultural heritage?*, in Smarthistory, 8 d'Agost del 2015, últim accés: 6 d'Octubre de 2018, <https://smarthistory.org/what-is-cultural-heritage/>.. Traducció adaptada de Xavier Belanche per a la matèria de Fonaments de les Arts (IOC) - 2018

## Què és el patrimoni cultural?

Sovint escoltem sobre la importància del **patrimoni cultural**. Però, què és el patrimoni cultural? De qui és l'herència del patrimoni cultural? A qui pertany l'herència, per exemple, de l'obra de la *Mona Lisa* de Leonardo da Vinci? És francesa o italiana?

En primer lloc, donem un cop d'ull al significat de les paraules. **Patrimoni** és una propietat, alguna cosa que s'hereta, que es transmet de generacions anteriors. En el cas del **patrimoni cultural**, el patrimoni no consisteix en diners o propietat, sinó en cultura, valors i tradicions. El patrimoni cultural implica un vincle compartit, la nostra pertinença a una comunitat. Representa la nostra història i la nostra identitat; el nostre vincle amb el passat, amb el nostre present i amb el futur.

## Patrimoni cultural tangible i intangible

El patrimoni cultural sovint porta a la ment objectes (pintures, dibuixos, gravats, mosaics, escultures), monuments i edificis històrics, així com llocs arqueològics. Però el concepte de patrimoni cultural és fins i tot més ampli que això, i ha crescut gradualment fins a incloure tota l'evidència de creativitat i expressió humanes: fotografies, documents, llibres i manuscrits, i instruments, etc. com a objectes individuals

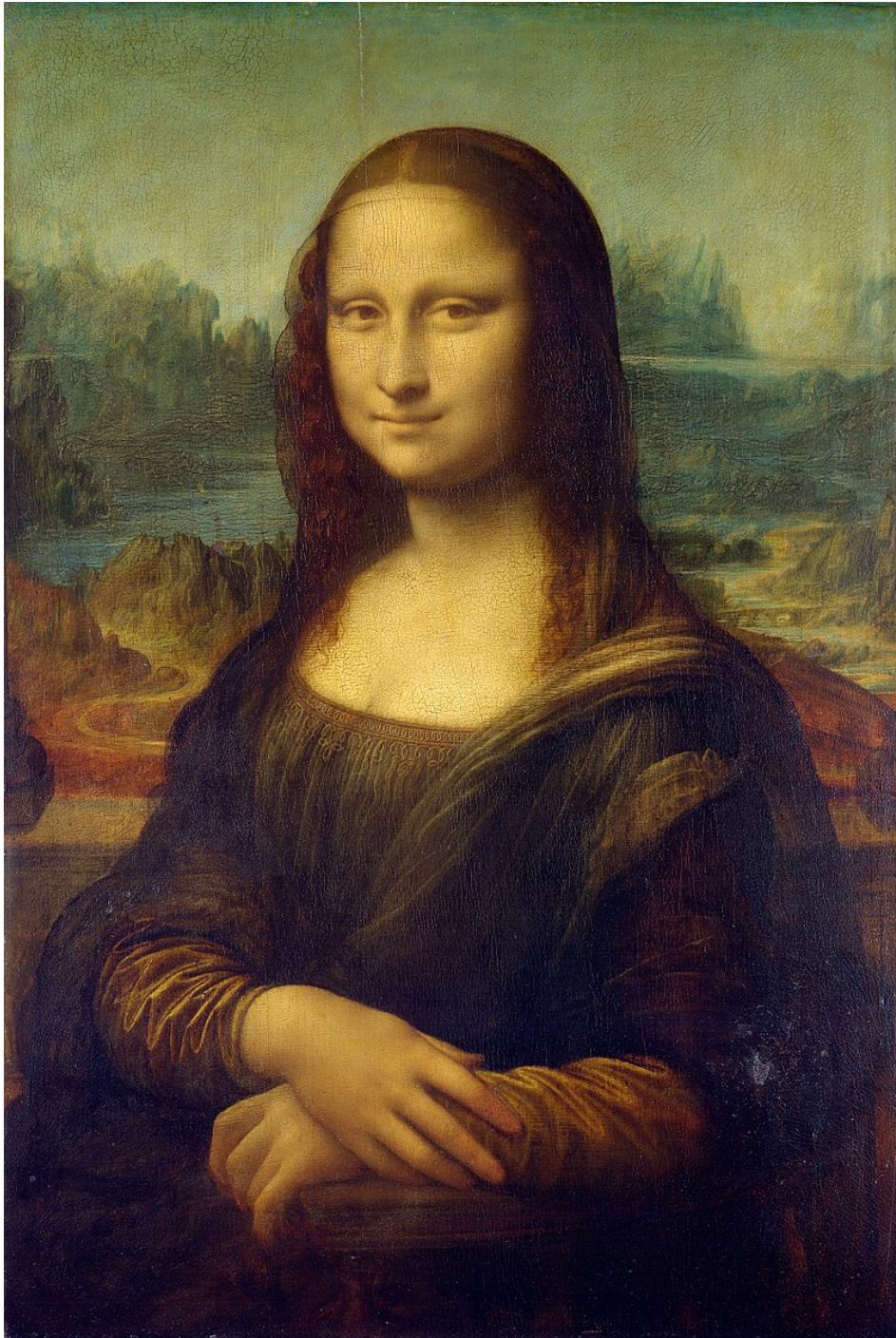


Figura 1: Leonardo da Vinci, Mona Lisa, c. 1503-05, oli sobre panell 30-1 / 4 x 21 polzades (Musée du Louvre). Font: Wikipedia

o com a col·leccions. Avui dia, les ciutats, el patrimoni subaquàtic i l'entorn natural també es consideren part del patrimoni cultural, ja que les comunitats s'identifiquen amb el paisatge natural.

A més, el patrimoni cultural no es limita solament als objectes materials que podem veure i tocar. També consta d'elements immaterials: tradicions, història oral, arts escèniques, pràctiques socials, artesanía tradicional, representacions, rituals, coneixements i habilitats transmeses de generació en generació dins d'una comunitat.

El patrimoni intangible, per tant, inclou una vertiginosa varietat de tradicions, música i balls com el tango i el flamenc, les sardanes, els castells, les processons sagrades, els carnestoltes, la falconeria, la cultura vienesa de cafè, la catifa azerbaiyana i les seves tradicions de teixits, les titelles xineses, la dieta mediterrània, el cant vèdic, el Teatre *Kabuki*, el cant polifònic dels *Aka* d'Àfrica Central (per enumerar alguns exemples).

## La importància de protegir el patrimoni cultural

Però el patrimoni cultural no és solament un conjunt d'objectes culturals o tradicions del passat. També és el resultat d'un procés de selecció: un procés de memòria i oblit que caracteritza a cada societat humana constantment compromesa a triar, per raons culturals i polítiques, la qual cosa és digne de ser preservat per a les generacions futures i el que no ho és.

Tots els pobles fan la seva contribució a la cultura del món. Per això és important respectar i salvaguardar tot el patrimoni cultural, a través de les lleis nacionals i els tractats internacionals. El tràfic il·lícit d'artefactes i objectes culturals, el saqueig de llocs arqueològics i la destrucció d'edificis i monuments històrics causen danys irreparables al patrimoni cultural d'un país. La **UNESCO** (Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura), fundada en 1954, ha adoptat convencions internacionals sobre la protecció del patrimoni cultural per fomentar l'enteniment intercultural al mateix temps que destaca la importància de la cooperació internacional.

La protecció dels béns culturals és un vell problema. Un dels problemes més freqüents en la protecció del patrimoni cultural és la difícil relació entre els interessos de l'individu i la comunitat, l'equilibri entre els drets privats i públics.

Els antics romans van establir que una obra d'art podria considerar-se part del patrimoni de tota la comunitat, fins i tot si és de propietat privada. Per exemple, es va reconèixer que les escultures que decoren la façana d'un edifici privat tenen un valor comú i no es podien retirar o ocultar, ja que estaven en un lloc públic, on tots els ciutadans podien veure-les.

En la seva *Història Natural*, l'autor romà Plini el Vell (23-79 dC) va informar que l'estadista i el general Agripa van col·locar a *Apoxyomenos*, una obra mestra del famós escultor grec *Lysippos*, enfront dels seus banys termals. L'estàtua representava a un atleta que raspava la pols, la suor i l'oli del seu cos amb un instrument particular anomenat "strigil". L'emperador Tiberi va admirar profundament l'escultura

i va ordenar que es retirés de la vista pública i es col·loqués en el seu palau privat. El poble romà es va aixecar i ho va obligar a retornar als *apoxomenos* a la seva ubicació anterior, on tots poguessin admirar-ho.

El nostre dret a gaudir de les arts i participar en la vida cultural de la comunitat està inclòs a la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 de les Nacions Unides.

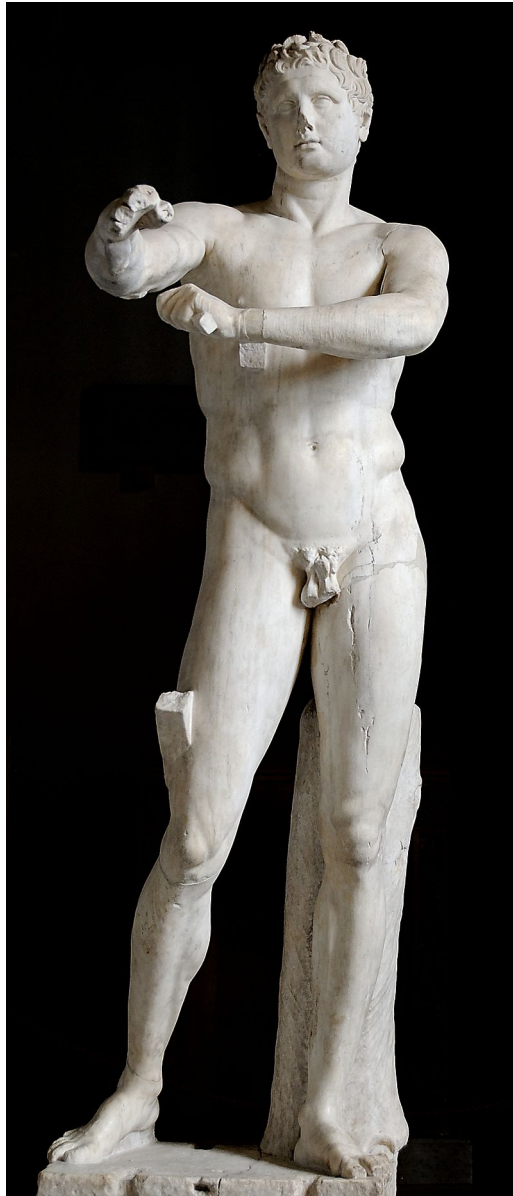


Figura 2: L'Apoxiòmenos dels Museus Vaticans, còpia romana de marbre. Font: Wikipedia

### De qui és el patrimoni cultural?

El terme **patrimoni cultural** evoca la idea d'una sola societat i la comunicació entre els seus membres. Però les fronteres culturals no estan necessàriament ben



definides. Artistes, escriptors, científics, artesans i músics aprenen uns d'uns altres, fins i tot si pertanyen a cultures diferents, molt allunyades a l'espai o en el temps. Solament pensi en la influència de les impressions japoneses en les pintures de *Paul Gauguin*; o de màscares africanes sobre les obres de *Pablo Picasso*. O també podria pensar en l'arquitectura occidental a les cases de Libèria a Àfrica. Quan els esclaus afroamericans alliberats van tornar a la seva terra natal, van construir cases inspirades en l'estil neoclàssic de les mansions en les plantacions nord-americanes. L'estil neoclàssic nord-americà va estar al seu torn influenciat per l'arquitecte renaixentista *Andrea Palladio*, qui havia estat influenciat per l'arquitectura romana i grega.

Un altre exemple, el de la Mona Lisa pintada a principis del segle XVI per Leonardo da Vinci, i exhibida en el *Musée du Louvre* de París. Des d'un punt de vista modern, a quin patrimoni nacional pertany la Mona Lisa?

Leonardo va ser un pintor italià molt famós, per això la Mona Lisa és òbviament part del patrimoni cultural italià. Quan Leonardo va ser a França, per treballar en la cort del rei Francesc I, probablement va portar a la Mona Lisa amb ell. Sembla que en 1518 el rei Francesc I va adquirir la Mona Lisa, que per tant va acabar en les col·leccions reals: és per això que, òbviament, també forma part del patrimoni nacional francès. Aquesta pintura ha estat definida com l'obra d'art més coneguda, més visitada, més escrita i més parodiada del món: com a tal, pertany al patrimoni cultural de tota la humanitat.

El patrimoni cultural que els nostres pares ens transmeten ha de preservar-se per al benefici de tots. En una era de globalització, el patrimoni cultural ens ajuda a recordar la nostra diversitat cultural, i la seva comprensió desenvolupa el respecte mutu i el diàleg renovat entre les diferents cultures.



Figura 3: Persones fent fotografies de la Mona Lisa, foto: Heather Anne Campbell (CC BY-NC-ND 2.0)